הלכה · שולחן ערוך · מפרשים · ארצות החיים

חידושים מחתן המחבר (ארצות החיים)

רבי אליהו היילפרין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושים מחתן המחבר (ארצות החיים)

רבי אליהו היילפרין

מקור הטקסט: פנינים · רישיון: GNU FDL 1.3

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושים-מחתן-המחבר-ארצות-החיים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

שער 4
שבת 4
קו 4
פסחים 4
ט 4
בבא קמא 8
מט 8
בבא בתרא 10
ל 10
נ 12
חולין 15
ל 15
תשובה 16

שער

חדושים

מהרב החריף הגביר המפורסם שלשלת היוחסין מו"ה ר' **אליהו** בה"ג מהו' **יואל** זצ"ל **היילפרין** נ"י מווילנא. חתן הגאון המחבר נ"י

שבת

קו

א

תני ר' אבוה קמי' דר' יוחנן כל המקלקלין כו', א"ל פוק תני לברא כו' עיין בתוס' ד"ה חוץ כו' פירש רש"י דרבי אבוה סבר כרבי שמעון כו' ור' יוחנן סבר כרבי יהודה כו'. וקשה דא"כ אמאי אמר ליה פוק תני לברא דאטו משום דסבירא לי' כרבי יהודה מאן דתנא כרבי שמעון משתקינן לי' דכה"ג פריך בפ"ק דחולין דף ט"ו. ותרוצם דחוק מאוד, ול"נ לתרץ דאינו קושי' כלל על רש"י ז"ל, דלכאורה קשי' מאי קפריך בחולין, אטו מאן דתני כר"מ כו', מדוע אין משתקין; כיון דכללא הוא דר"מ ור"י הלכה כר"י, והלכה כן בכל מקום, אלא דבחולין פריך רק לרב ובפרק מי שהוציאהו בעירובין אמרו דרב לית לי' האי כללא ע"ש, א"כ לשיטתך דלית לך האי כללא בכל מקום רק הכא, א"כ מאי טעמא אשתיק לי' אילימא משום דסבירא לך (ר"ל הכא) כר"י מאן דתני כר"מ משתקין לי', אבל בשבת תני ר' אבוה קמי' דר' יוחנן, כל המקלקלין כו', ור"י הוא בעל המימרא מהכללים דהיינו ר"מ ור"י הלכה כר"י, ר' שמעון ור' יהודה הלכה כר"י ולהכי אמר לי' ר' יוחנן פוק תני לברא לכן פירש רש"י שפיר:

פסחים

ט

א

עיין פ"י ד"ט ד"ה בפי' רש"י ד"ה הא חזינא שהביאתו לכאן כו' ולכאורה נראה כו' היינו משום דנחית לסברת מהרש"א ז"ל דבחזינן דשקל נמי שייך אין לדבר סוף, כיון דלא חזינן המקום שהביאתו, וא"כ ע"כ הא דבעינן למידק מעיקרא הא חזינן דשקיל חיישינן היינו דוקא דחזינן ג"כ שהביאתו לכאן דלא שייך אין לדבר סוף [ר"ל דאם חזינן שהביאתו יש לדבר סוף שיבדוק זה בזוית וזה בזוית אחר] (ובתאי) [ובהאי] הוא דמסקינן דודאי חיישינן ולא תלינן שמא אכלתי' דאין ספק מוציא מידי ודאי משא"כ היכא דלא חזינן

שהביאתו לכאן אלא דחזינן דשקל לחוד אכתי הוי ספק ספיקא, אלא דלפי זה לא תירץ מהרש"א ז"ל שפיר מה שהקשה דאכתי בלא חזינן אמאי קתני מתניתין טעמא דאין לדבר סוף, ות"ל דהוי ספק ספיקא, וע"כ דעיקר קושיתו דפריך על גופא דמתניתין דעל זה לא הוי משני הגמרא מידי (ר"ל תירוץ רבא האי מאי כו', דבלא חזינא דהביאתו הוי נמי ספק שלא הביאתו ואם הביאתו שמא הביאתו ככר קטן ואכלתה ורצה לתרץ דניחא לי' למתניתין לאסוקי טעמא דאל"ס דהאי טעמא בחזינן דשקל לחודא נמי לא חיישינן (ר"ל אפילו דהוי רק ספק אחד דלמא אכלת') ולמאי דפרישית דחזינן דשקל היינו שהביאתו לכאן כמו שפירש"י, א"כ הא לא שייך בכה"ג טעמא דאל"ס כנ"ל, ועוד הקשה עליו וז"ל מיהו לענ"ד אין מקום כו', דבלא"ה קשי' לי אעיקר דינא דמתניתין דאין חוששין דאירי בלא חזינא מאי איצטרך כלל לטעמא דאל"ס פשיטא דלא חוששין אפילו בלא טעמא כו', ע"ש והמחבר ספר א"ח חזק הפירוש והבנת פי' במהרש"א וקושיות (הפ"א) [הפ"י] עליו וז"ל ביאור דברי המהרש"א כבר מפורסם בי' מדרשא דעיקר קושיתו דיפרוך מגופה דמתניתין כו' דלא תקשי פרכת רבא דאמר לקמן האי מאי כו' ואי הוי פריך על הטעם גבי לא חזינן כו' והוי פרכתו אלים טובא גבי לא חזינא ל"ל הטעם דאל"ס ת"ל דבספק וספק נימא אכלתי', וע"ז תירץ שפיר דאל"ס קאי על חזינא דשקיל נמי, מיהו הגאון פ"י, שדא בי' נרגא כו', והנה לפי הבנתם בפירוש מהרש"א אפלא הפלא ופלא יהי' דברי מהרש"א ז"ל כחלום בלא פתרון ודבריו יהי' סותרים זה את זה תכ"ד, שמה שהוקשה מעיקרא ישאר הקושי' אף לתירוצו, ועוד לפי הבנתם דכוונת המהרש"א דפריך מגופא דמתניתין אלא חזינן, שלא יקשה פרכת רבא האי מאי כו' א"כ עיקר הקושי' חסר במהרש"א שאין רמז מזה במהרש"א, עוד הקשה בק"ה בירושלמי על מתניתין שם אין חוששין כו', מבית לבית וממקום למקום כו', גמרא אמר ר"י כו', אם חושש את ממקום למקום את חושש מבית לבית כו', אמר ר' יוסא כו' וז"ל קרבן העדה בזה אם חושש כו' מדברי שניהם נלמוד דממקום למקום כו', הוא רחוק יותר מבית לבית, ותוס' כתבו בבבלי דף ט', ולא חיישינן כו' הא לא פריך כו', אלא ממקום למקום באותו בית פריך כו', ותימא מאי פריך הש"ס כיון דכבר אמרנו דממקום למקום דמתניתין לאו באותו בית איירי אלא במקום רחוק, א"כ דלמא מודה התנא דממקום למקום באותו בית חיישינן, עוד הקשה בט"ז בסי' תל"ט תשעה ציבורין של מצה כו', מיהו אם הככר קטן כו', וקשי' להטור דס"ל דמהני ספק ספיקא, א"כ קשי' ממאי דאיתא בגמרא ד"ט כו', ופריך בגמרא ע"ז הא חזינא כו', אמאי כו', ומשני דאנן ספק כו', ולפי זה קשי' למה לי' למתניתין הטעם משום דאל"ס תיפוק לי' משום דהוי ספק ספיקא אם גררה אם לא ואת"ל גררה שמא אכלתי', אלא ודאי לא מהני

בזה ספק ספקא, ונ"ל לתרץ את הכל בחדא מחתא, ולדעתי מקום הניחו לי להתגדר, וזה הוא, מהרש"א ותוספות, וכן נראה מפירש"י ז"ל שהי' לפניהם הגרסא בבבלי במשנה לא כמו שכתוב לפנינו אין חוששין כו' כמו שכתוב בירושלמי אין חוששין כו' מבית לבית ממקום למקום דא"כ כו', אלא הגרסא הי' להם בבבלי כן, אין חוששין כו' ממקום למקום ומבית לבית דא"כ מחצר לחצר כו', א"כ אין לדבר סוף וכן כתוב בראי"ש שלפנינו, וכן מצאתי בספר ארחות חיים דף ע"א ב' ע"ש, ומלת ממקום למקום נוכל לפרש ממקום למקום שהמקומות קרובים זה לזה, או ממקום למקום רחוק ממקום ראשון:

והנה לפי הנוסח שכתוב במשנה שלפנינו בבבלי וירושלמי, אין חוששין כו', מבית לבית וממקום למקום דא"כ כו', ע"כ הפירוש מל"מ שהמקומות רחוקים זה מזה כפי הסדר, מבית לבית המה רחוקים קצת, ואח"כ מל"מ רחוקים יותר, וחצר ועיר, המה מרוחקים עוד יותר, והטעם דא"כ אל"ס קאי על ממקום למקום דכתוב אצל הטעם דאל"ס, לכן הקשו הפ"י ובעל אח על המהרש"א ועל הגמרא על עיקר דינא דמתניתין כנ"ל, ובעל א"ח הקשה על תוספות כנ"ל, אבל וכן הוא האמת שהמהרש"א ותוספות היו לפניהם הגרסא בבבלי במשנה אין חוששין כו', ממקום למקום ומבית לבית דא"כ מחצר לחצר כו', אל"ס, א"כ ע"כ הפירוש ממקום למקום שהמקומות קרובים זה לזה, כסדר מקום למקום קרובים יותר מבית לבית, והטעם דאל"ס קאי רק על מבית לבית דקאי גבי', ואין שום חילוק מבבלי לירושלמי כלום, רק שבנוסחת דכתוב בירושלמי מבית לבית קודם, וממקום למקום אחריו דא"כ כו', ע"כ הפירוש ממקום למקום המה רחוקים יותר מבית לבית, אבל כפי הנוסח שהי' למהרש"א ולתוספות בבבלי אין חוששין כו', ממקום למקום, ואח"כ מבית לבית דא"כ כו', ע"כ ממקום למקום המה קרובים יותר מבית לבית, והטעם דא"כ אין לדבר סוף לא קאי רק מבית לבית, וכן נראה בעליל שכן הי' הגירסא לפני המהרש"א ולפנ"י, כי דקדק בלשונו גמרא כו' די"ל דודאי האי טעמא דאם לדבר סוף לא שייך אלא מבית לבית כו' ע"ש, ולפי זה אין התחלה לקושית בק"ה על תוספות:

ועתה אבאר כוונת מהרש"א ופירושו לדעתי, וז"ל ואגופא דמתניתין בלא חזינא דשקיל דקתני טעמא דא"כ אל"ס, לא קשיי לי' בלא טעמא נמי לא לבעי בדיקה דנימא אכלתי' כו' ר"ל דא"כ אין לדבר סוף משמע דמבית לבית אף בלא חזינא דשקיל יש קצת חשש להצריך בדיקה, אלא דא"כ מחצר לחצר ומעיר לעיר כו', הא מבית לבית בעצמם ליכא שום חשש שמא לא שקלה ואם שקלה דלמא שקלה ככר קטן ואכלתה כיון דלא חזינא (ולא מן הטעם שכתב בעל א"ח שירוויח פרכת רבא כנ"ל) וע"ז תירץ מהרש"א, דהטעם אל"ס קאי אף על חזינא בבית אחד דשקלו ר"ל, דכוונתו בע"כ דשקל בבית אחד ואף

דחזינן דשקל ככר גדול רק דלא חזינן דהבאתו, הגם דאינו רק ספק אחד דלמא לא הבאתו מחמת הטעם דא"כ מחצר כו', אין לד"ס (דרק זה ממילא מובן) דאם חזינן דשקל והבאתו, א"כ אין שייך הטעם דאל"ס, כיוון דחזינן דהבאתו, א"כ יש לד"ס דיבדוק זה בזויות זה, וזה בזויות זה, ואם חזינן דשקל ככר קטן, אז ג"כ לא צריכה הטעם דאל"ס, הא כיון שחזינן דשקיל ככר קטן, רק שלא חיישינן משום ס"ס דלמא שקיל ולא הביאתו ואם הביאתו דלמא אכלתו, ועוד דמטעם אלד"ס אפילו אם תלינן דשקלה ככר גדול בבית אחד אם חיישינן לזה, א"כ אפילו אם חזינן ששקלה ככר גדול מחצר אחד נמי חיישינן ומעיר לעיר אין לד"ס, א"כ הטעם דאל"ס מוכח הוא שמחמת זה אפילו ספק אחד מותר, אבל הטעם דאכלתי' לא יועיל לספק אחד, אלא דממקום למקום דאיכא למימר דיש לדבר סוף דיבדוק כו', מוכרח רש"י לפרש הא חזינא דשקל חיישינן דאמר הגמרא, פירוש דחזינן שלקחה אפילו ככר קטן והבאתי' לבית דלא הוי רק ספק אחד דלמא אכלתי', דאם שקלה ככר קטן או שלא הביאתו לבית הוי תרי ספיקות ואין צריכין לבדוק אף ממקום למקום דילד"ס אף להמסקנא, וע"ז פריך הגמרא טעמא כו' הא חזינא דשקל והביאתו חיישינן מחמת דהוי ודאי חמץ, וספק אחד כנגדה דלמא אכלתיה הא תנן כו', וסברת המקשן הי' דמדורת הכותים כיון שקוברים נפליהם, איתחזק טומאתן והוי כמו ודאי, ונגד זה הוי רק ספק שמא אכלתיה, והתרצן תירץ, שמדורת הכותים אינו אלא ספק [ובזה יהי' מתורץ קושית אור חדש בד"ה שם ד"ט גמרא כו', ואין להקשות כו' כיון דהמקשן לא ידע לחלק בין ספק וספק, לודאי וספק] אבל הכא דודאי שקל וספק אחד כנגדה דלמא אכלתי' אין ספק אחד מוציא מידי וודאי, וכל זה אינו אלא ממקום למקום דיש לד"ס, אין ספק אחד דלמא אכלתי' מוציא מידי וודאי חמץ, וב' ספיקות מועיל אף ממקום למקום דילד"ס כיון דחזינן רק דשקל ולא חזינן דהבאתי', אבל לטעם דאלד"ס, כגון מחצר לחצר אפילו ספק אחד כנ"ל אין צריכין לבדוק כנ"ל, ובזה יהי' מתורץ קושית הט"ז על הטור, ונפקותא לדינא שלפי הטעם אין לדבר סוף אפילו רק ספק אחד א"צ לבדוק לפי דברי, ועולה מדברי שכונת המהרש"א כפי הגרסא אין חוששין כו' ממקום למקום מבית לבית דא"כ מחצר לחצר כו', הפירוש אין חוששין שמא כו', הטעם משום ספק ספיקא דהיינו כיון דלא חזינא דשקיל דלמא לא שקלה, ואם שקלה דלמא שקלה ככר קטן ואכלתי אפילו הביאתו או הטעם בלא חזינא משום דבדיקת חמץ מדרבנן (ובזה מתורץ קושית הפני יהושע הנ"ל מה שקשה לו על עיקר דינא כו', מה אצטריך לטעמא דאלד"ס, כי לפי דברי באמת לא קאי הטעם דאל"ס אלא חזינא דרישא, רק על הסיפא מבית לבית, כפי הגרסא שהי' לפניהם, וקושית המהרש"א היא כפשוטו

למה לו הטעם דאין לדבר סוף על מבית לבית כנ"ל ותירץ המהרש"א דהטעם דאלד"ס מועיל אף לספק אחד דלמא לא הביאתו כנ"ל, וביש לד"ס כגון ממקום למקום אין מועיל כי אם ב' ספיקות או מן הטעם כיון דבדיקת חמץ דרבנן כיון דלא חזינא דשקיל כנ"ל:

בבא קמא

מט

ב

במס' בבא קמא ד' מ"ט ע"ב בעי מיני' ר' ייבא סבא מר"נ המחזיק בשטרותיו של גר מהו מאן דמחזיק כו' או דלמא דעתי' נמי אשטרא כו', א"ל לצור ולצור, ופסק הרמב"ם דהמחזיק בשטר כו' כדי לקנות הקרקע לא קנה אלא השטר בלבד לצור על צלוחיתו, והקשה בס' לח"מ עליו הא בגמרא הוי בעי' דלא איפשטא ולמה כתב הרמב"ם בפשיטות דקנה הנייר. ותירץ בס' ג"ת דמלישנא דר"נ משמע דפשיטא דאי לצור עפ"י צלוחיתו צריך דעתי' נמי אנייר, וכתב הש"ך ע"ז בסי' רע"ה דל"נ לו התירוץ, ועוד דמ"מ קשי' דהא משמע דדוקא במחזיק סתם אבל במחזיק כדי לקנות הקרקע פשיטא דלא קנה הנייר ואיך כתב הרמב"ם כו' ע"ש, ובס' לח"מ כתב דמ"ש הרמב"ם כדי לקנות הקרקע ר"ל עיקרי' כדי לקנות הקרקע כו' וכתב הש"ך שזה הוא דוחק, ותירץ הש"ך ע"ז שם ב' תרוצים א' שהי' להרמב"ם גירסא אחריתי' א"ל לצור ולצור א"ל א"כ אפילו דעתי' אאר"ע נמי כו' ע"ש, הבן לא אוכל דברי הש"ך, מה תיקן בגרסא זאת לתרץ הרמב"ם בזה, לו הי' הגרסא להרמב"ם א"ל א"כ אפי' דעתי' אארעא לבד, יקשה להרמב"ם מדוע פסק כאן דאפי' לא הי' דעתי' רק אארעא קנה הנייר ובדין החזיק מה שאמר בגמרא בבבא בתרא א"ר אשי כו' שתי שדות כו' לקנות את חברתה אף אותה לא קנה פסק כר"י דלא קנה אף אותה עיין ברשב"ם ובתו' נ"ד ד"ה אדעתא וה"נ כן כיון דלא הי' דעתי' רק אארעא וארעא לא קנה אף השטר לא קנה, עוד תירץ הש"ך שם וז"ל אבל יותר נראה דהרמב"ם קשי' לו מאי קמבעי לי' לרב ייבא אי דעתי' אשטרא או לא הא אפי' לא הוי דעתי' אשטרא דלא גרע מחצירו ש"א דק"ל כר"י ב"ח דקונה לו ש"מ כו' וניחא לי' דרב ייבא כו' לא סבירא לי' כר"י ב"ח אבל אנן קי"ל כר"י בר"ח א"כ לא שייך כלל בעי' זו דאפילו לא הוי דעתי' אשטרא ידו ש"א הי' קונה לו ש"מ כו', ולכך שינה הרמב"ם בכוונה וכתב כדי לקנות הקרקע כו' ע"ש, ובהשקפה ראשונה הייתי משתומם על התירוץ הזה איך יכול להיות שהי' קשי' להרמב"ם איך קמבעיא לי' לרב ייבא אי דעתי' אשטרא או לא הא אפילו לא הוי' דעתי' אשטרא ידו של אדם קונה לו שלא מדעתו דלא גרע מחצירו

ש"א, הא לא דמי דהא דחצירו ש"א קונה לו ש"מ הטעם שזכין לאדם ש"ב ואמרינן אלו הוי' ידע זכה בעצמו, אבל כאן השטר בידו ולא כיון הוא בעצמו רק אארעא, הוא עצמו לא הי' מתכוון לקנות, וכן כתוב בתוס' בבא בתרא ד' נ"ד, ויפלא בעיני שנעלם ממאור הגולה הש"ך דברי התוס' הנ"ל, וכעת מצאתי ת"ל בנתיבות שהקשה על הש"ך מדברי תו' אלו ונשאר בקושי', ונראה לי לתרץ הרמב"ם דהנה בגמרא בבא בתרא ד' נ"ד אמר שמואל האי מאן דפשח דקלא אדעתא דדקלא קני כו' ה"ד שקל מהאי גיסא ומהאי גיסא אדעתא דחיותא כו' ואמר שמואל כו' ה"ד שקל מוליא כו' וכ' הרשב"ם ד"ה מהאי גיסא ומהאי גיסא כו' אע"ג דאיכא למימר נמי אדעתא דחיותא מסתמא כל אדם אדעתא להחזיק מתכוון וכל היכא דאיכא למימר הכי והכי אמרינן דעתא למקני מתכוון א"כ מוכח מזה כל היכא דמספקי לן דעתא דמחזיק אם הוא רוצה להחזיק שני דברים או אחד אם ליכא הוכחה שרק לא' מתכוין דוקא, קונה השני דברים, א"כ מוכח דרב ייבא סבא לא ס"ל לי' כשמואל דאל"כ לא הי' מבעיי לי' מאן דמחזיק בשטר' של מהו מאן דמחזיק בשטרא אדעתא דארעא מחזיק ושטרא נמי לא קנא או דלמא דעתא נמי אשטרי, כיון דס"ל כשמואל דכל היכא דאיכא למימר הכי והכי אמרינן דעתא למקני מתכוין וא"כ הכא נמי כיון דהנייר ראוי לצור ע"פ צלוחיתו איכא למימר למקני גם הנייר מתכוין וא"כ אנן דפסקינן כשמואל בדיני' ליתא לאיבעי דרב ייבא ומה שכתב הרמב"ם הלשון כדי לקנות הקרקע ע"כ ס"ל עיקרא כדי לקנות הקרקע (ואין זה שום דוחק כי מוכרח הוא כדי שלא יסתור סוגית הגמרא) אבל מ"מ דעתו נמי על השטר כמו שתירץ לח"מ ועתה לא קשיי מידי לדעתי:

עוד נ"ל ראי' להרמב"ם ז"ל מקדושין ד' מ"ח ע"א ד"ה נימא כתנאי התקדשי לי בשטר כו' וחכ"א שמין את הנייר אם יש בו ש"פ מקודשת כו' אמר ר"נ בר"י כו' ורבנן מספקי להו אי כר"מ כו'. פירש"י בד"ה נימא כתנאי כו' אינה מקודשת, ואפילו כו' שמין את הנייר דדעתה נמי על הנייר, אם כן דעת רבנן דאם מחזיק אדם בשטר הגם דדעתו בוודאי על מה שכתוב בו, אעפ"כ דעתו נמי גם על הנייר, ור"מ ס"ל דדעת התופס עמ"ש בשטר ולא על הנייר א"כ לפי זה יהי' הדין כן במחזיק בשטרי הגר דלרבנן קנה הנייר הגם שעיקר כוונתו היי על הקרקע, לכן פסק הרמב"ם במחזיק בשטרי הגר דקנה הנייר כסברת רבנן:

בבא בתרא

ל

ב

בבא בתרא ד"ל ע"ב ד"ה דההוא דאמר כו' והנ"מ דאכלה ז' כו' אבל שית אין לך מחאה גדולה מזו. ופירש רשב"ם בד"ה והנ"מ דמוקמינן לה בידו כו' ויש מפרשים דאין צריך עדי חזקה שבע שנים אלא של ג' אחרונים ואנן מהימנינן לי' על השאר כו', ולאו מילתא שהרי החזקה במקום השטר עומדת ולא יהי' חזקת ג' שנים אחרונים כו' אלא שטר של ג' שנים והרי השטר של ארבעה שנים הקודם פוסלו כו', עיין תוס' ד' ל"א ע"א ד"ה אבל אכלה שית הקשה ר"י ברי מרדכי כו' יהא נאמן כו' במגו דאי בעי אמר מנך זבינתי כו' וכ' מרש"א הקשה ריב"ם יהא כו' זו קושי' להרשב"ם כו' אבל לפי י"מ אימא דקושטא הוא מה"ט דלא בעי סהדי אלא ג' שנים וכתב הש"ך ע"ז דהמהרש"א לא כיון האמת בזה דקושית התוס' קאי גם לפי הי"מ ע"ש, והיה נראה לי לחוות דעתי שנכון כפירוש מהרש"א דהנה הטעם מהי"מ כתב השיטה מקובצת שם דס"ל דסגי רק בעדים של שלש שנים האחרונים, היינו מטעם מיגו דאי בעי אמר מינך זבינתי. והי"מ סוברים מה שאמר בגמרא אבל שית כו' מיירי שהביאו עדים על כל הששה שנים, וגרע טפי בהביא עדים על כל הששה ממביא עדים רק על שלש דבהביא עדים על שית ליכא מיגו דמינך זבנתי שהרי כבר היתה בידו קודם שקנאה זה והאיך קנאה ממנו קודם שקנאה הוא, וכתב ע"ז השיטה מקובצת שאינו מחוור בעיני דיכול הוא לומר מתחלה בתורת פירות ירדתי, ואח"כ קניתי מנך, וא"כ שכל הטעם מהיש מפרשים הוא רק מחמת מגו דמינך זבנתי א"כ לכאורה אין התחלה לקושית התוס' על הי"מ, וגם תירוץ של התוס' שם ואומר ר"י דאין זה מיגו דמעיקרא לא יטען כלל מנך זבנתי דאין ידוע אם יש לזה שטר שקנאה ממנו ע"ש, דא"כ לפי הי"מ מאי טעמא דאכל שבע ולא הביא עדים רק על שלש אחרונים דהמנינן לי' מטעם מיגו דמנך זבנתי ואפשר לתרץ שהש"ך סביר' לי' דהתוס' קושיתם על היש מפרשים כך הוא, מדוע אם הביא עדים על כל הששה שנים אין לך מחאה גדולה כו' ומיגו דמנך זבנתי' ליכא כדנ"ל ותוס' ס"ל דאמרינן מיגו, דס"ל דיוכל למימר מקודם לפירות ירדתי הא מוכח מהתוס' ד' ל"ט ע"ב ד"ה וצריך למחות כו', ועוד דא"כ שפיר קרי לי' גזלן כו', אלא טעמא כדפ"ה כו' ולהאי טעמא הא דאמר לעיל כו' פליגא אהך דהכא, דקאמר צריך למחות כו' מוכח בהדי' דלא אמרינן אחר המחאה קניתי דלפירות ירדתי דאי סבירי להתוס' סברא זו לא הי' קשי' מידי דשפיר קרי לי' גזלן דהא מצינו למימר דהטעם שלא יאמר אחר המחאה קניתי ממנו וקודם לפירות ירדתי, וא"כ שפיר

פריך הגמרא גזלן ס"ד וגם לא יצרוך לדחות שהגמרא לעיל אבל אכלה שית פלוג על ב"ק (ומתוס' דלעיל אכבשי' לשטר אינו מוכח זה עיין בבעל המאור) ואפש"ל דר"ח שפסק כב"ק הטעם דאזיל לשיטתו דלעיל שסובר שצריך להביא עדים על כל השבע ופליג בזה על התוס' וסביר' לי' דיכול לומר לפירות ירדתי לכן הוצרך לפרש דצריך להביא עדים על כל שבע שנים, דאל"כ מדוע אמר הגמרא אבל שית אין לך מחאה גדולה מזו הא יכול לומר מינך זבנתי אפי' הביא עדים על כל הששׁ וא"כ לא פליג הגמרא אבל שית אין לך מחאה גדולה מזו אגמרא דב"ק דהטעם הוא באמת שצריך למחות כל שלש ושלש כדי שלא יאמר אחר המחאה קניתי, ומעיקרא לפירות ירדתי ודו"ק. אך אחר העיון נ"ל שהצדק עם השך ז"ל דהשי"ך הי' לו דרך אחרת בגמרא ד"ל בפירוש הי"מ כי הפירש שהביא השי"מ שהי"מ סוברים מה שאמר בגמרא אבל שית כו' הפירוש שהביאו עדים על כל הששׁ זהו הוא דוחק גדול כפי שכתב השטה מקובצת בעצמו, גם מה שכתב התומים בסי' קמ"ו ס"ק כ"ג דס"ל להי"מ בששׁ הוי מיגו במקום חזקה דאנן סהדי במחאה תוך ג' שנים דמזהיר בשטרא כו' זה לא ניתן להאמר, כי איך נאמר ע"ז דלא הוי מיגו. מה אנן סהדי איכא הכא, האם לא יכול להיות זאת בעולם שנאבד ממנו השטר באמת אחר המחאה, רק בלא מיגו אין להחזיק נאמנות ע"ז תוך ג' שנים כי הי' לו להזהר בשטרא על ג' שנים, ואם טוען שנאבד ממנו אחר המחאה חיישינן שהוא אומר שקר [וראי' ע"ז שעל חשש לא נקרא אנן סהדי מבכורות די ל"ו ע"א מתקיף כו' ובמקום חששא כו' ע"ש] אבל אם יש לו מגו שטענתו אמת שנאבד ממנו השטר כי הכא מיגו דמינך זבנתי' מדוע לא נאמן להחזיק שנאבד ממנו, לכן נ"ל להש"ך שהטעם מהיש מפרשים שאין צריך להביא עדים רק על שלש אחרונים כיון שאכל שלש שנים בפני הקונה השני ויש לו עדים על שלשה שנים וטוען המחזיק בעוד שלש שנים קודם קניתו קנה מן הראשון רק שנאבד השטר לכן מהמנינן להמחזיק כי אנן סהדי דאמת טוען כי מדוע לא מחה המערער לזה שאכל ג' שנים בפניו ושתק והמחזיק יכול לטעון בצדק מה הי' לו לעשות כי אחר שאכלתי ג' שנים הראשונים לא נזהרתי בשטרי עוד מחמת הטעם ששלש שנים מזדהר אינש בשטר טפי לא מזדהר, רק אם לא הי' לו עדים על שלש אחרונים לא מהמנינן לי' על חזקתו הראשונה מחמת שלא הי' לו עדים ע"ז אך עתה שהביא עדים על שלש אחרונים מזה ראי' שקנה מהמוכר הראשון קודם שקנה זה מחמת שלא מחאה המערער לזה שאכל ג"כ בפניו שלשה שנים ושתק זאת הוא לאות שידע שהקני' שלו שלא כדין הוא מחמת זה שתק, אבל אם לא אכל רק ששׁ שנים נמצא שלסוף שתי שנים מחאה המוכר להקונה הראשון, והתו' לשיטתו שסובר דהך לישנא דאכל שית פליגא אב"ק

וס"ל דהמערער אין צריך רק סוף שלשה שנים הראשונים למחות, וכיון דמיחי פ"א שוב אין צריך למחות עוד, א"כ איך נאמין להמחזיק שקנה קודם לשני כיון דהוא בעצמו מעיד דבתוך שלשה מחאה המוכר לו שמכר לאחר והי' לו לזהר בשטרא לעולם ולא יכול לטעון המחזיק מדוע לא מחית לי בכל שלש ושלש כי האי לשנא לא ס"ל שצריך למחות בסוף כל שלש ושלש וכיון שמיחה פעם ראשון אין צריך למחות, וזאת הטעם להיש מפרשים ולא מחמת טעמא דמיגו לכן שפיר קאמר הש"ך דהתוס' הקשה גם להיש מפרשים מדוע אמר בגמרא אבל שית אין לך מחאה גדולה מזו זה אין סברה רק בלא מגו אך בכאן יש לו מגו דמנך זבנתי וע"כ הוא אמת שנאבדה ממנו השטר זו מחמת המגו ולדעתי נכון הוא ובחנם כתב האורים ותומים על הש"ך שטעה והצדק עם המהרש"א:

נ

ב

ב"ב ד"נ ע"ב המוכר עבדו ופסק עמו שישמשנו שלשים יום כו' ר' יהודה אומר שניהם אינם ישנם בדין יום כו' ומספקי לי' אי קנין פירות כקנין הגוף כו' וספק נפשות להקל ופירש רש"י ז"ל ד"ה שניהם ישנם וספק נפשוח להקל. דנפקא לן מושפטו העדה כו', והוקשו בתוס' ד"ה ספק נפשות פי' בקונטרס משום דכתיב כו' ואין נראה דבלאו הכי נמי לא הי' קטלי מספיקא דאפילו ממונא לא הי' מפקינן מספיקא, והקשה הגאון בעל משכיל לאיתן בספר באר אברהם וז"ל לא על פירוש הקונט' התלונה יהא גמרא ערוכה בפסחים ד' י"ב ע"ב ד"ה אמר רבא מה אלו דייקינין בהני סהדי דהאי דקאמר שלש כו' ואנן היה ניקום ונקטל מספיקא והתורה אמרה ושפטו העדה והצילו העדה, הרי גם על הגמ' קושית התוס' למה אמר דלא היה קטלינן מספיקא דכתיב ושפטו והצילו הא אפילו בלא קרא גם מסברא לא יקטול מספק דאפילו בממון לא מפקינין מספיקא, ול"נ דלא קשי' דבפסחים לא פריך הגמרא איך יקטל מספיקא הא קרא כתיב, דאף בלא קרא לא קטלינן מספיקא דסברא הוא רק הכי פריך הגמרא אי לא הו' כתב קרא יתירא לא הוה דייקינן ושיילינן לעדות אולי האי דאמר שלש בתחלת שלש והאי דאמר חמש בסוף חמש ויהי' עדות מוכחשת, כיון דהתורה אמרה ע"פ שנים עדים יקום, ובדיני נפשות הי' בדקינין לעדים בשבע חקירות אי נמצאו שניהם מכוונים רק בזה שזה אמר בשלש וזה בחמש אין שום ריעותא בזה שתלינן לר"מ ללישנא קמא אף שאין אדם טועה ולא כלום אעפ"כ מקיים עדות של שנים ושלש משום דמוקמינן העדות על חזקתם ואמרינן ששניהם על רגע אחד העידו ומעשה כי הוי במיפק תרתי כו', וסבר ר"מ ללישנא קמא אף אי איכא למיקם עלה דמלתא אם נשיילם, אך לא צריכים לשיילם, ולר' יהודא ללישנא

קמא דאמר אדם טועה חצי שעה לא צריכים ב"ד לדקדק ולשיילם דאמרינן כיון דרוב בני אדם אינם חשודים להעיד שקר על אדם שהרג נפש ורובו ככולו וכודאי יחשב והמעוט שמשקרים כמאן דליתא דמו לכן בין ללישנא קמא ובין ללישנא בתרא ע"כ הטעם דר"מ ור"י דברובא אף אי איכא לברורי דהיינו דהעדות איתא קמן לא נצרך לברר ולשאלם, אבל כיון דכתיב קרא יתירא אצל דיני נפשות ושפטו והצילו לבטל העדות בכל מה דאפשר כדי להציל הרוצח לזה פריך הגמרא כיון דהעדות איתא קמן לשיילי' להו וליקום עלה דמלתא אולי העדים מהמעוט המשקרים ויתודע לב"ד דהאי דאמר שלש תחלת שלש והאי דאמר חמש סוף חמש, ונמצא רחוקים זה מזה שלשה שעו' ובין לר"מ ובין לר"י לא טעו אינשי כולי האי ויהי' עדים מוכחשים, עי' בגמ' ועי' בסנהדרין ד' מ"א ע"ב תוס' ד"ה אחד אומר (כל) [כו'] דנשיילי כו' וי"ל כו', אבל אי ליתא העדים קמן, אף בדיני נפשות הולכין אחר הרוב דהמיעוט כמאן דליתא דמי ובזה לא מהני הפסוק ושפטו והצילו דבמאי יצילו למימר דנלך אחר המיעוט כיון דכמאן דליתא דמי, רק הפסוק יועיל בדיני נפשות היכא דאיתא קמן דנשיילי' להו אולי ימצאו בדבריהם שאינם מכוונים, ועוד ראי' לדברי מסנהדרין ד' ס"ט א' ד"ה אמרוהו קמי' דר"ה כו' א"ל ובדיני נפשות מי הי' אזלינן בתר רובא, התורה אמרה ושפטו כו', ואת אמרת זיל בתר רובא, מוכח בפירוש דהקושי' מקרא דושפטו, דנלך לקולא בדיני נפשות מחמת קרא יתירא דושפטו אף אחר המיעוט ולפי סברת ר"ה ברדר"י בסנהדרין, דמחמת קרא יתירא בדיני נפשות הולכין אף אחר המיעוט אם הוא לקולת הרוצח הי' הדין לפי ההוי אמינא בפסחי' דלר"מ אין אדם טועה רק חצי שעה ולר"י שעה וחצי, אם אחד הי' אומר שלש, ואחד אומר חמש, אף דליתא קמן דהיינו שהלכו למדינת הים, ולא שאלו ב"ד ודקדקו בדבריהם, לא הי' נהרג הרוצח מחמת שבדיני נפשות הולכין לקולת הרוצח וחיישינן להמיעוט שמשקרים, ופשיטא דאם איתי' קמן דשיילינן, רק לפי מסקנת הגמרא דסנהדרין דאף בדיני נפשות אזלינן בתר רובא בין לקולא בין לחומרא הנפקא מינה הוא בין דיני נפשות לדינים אחרים, רק בדאיכא לברורי מבררינן מדאורייתא ושאלינן כנ"ל מחמת הקרא יתירא ושפטו, ובזה ניחא מאי דאמר בגמרא שם אהדרוהו קמי' דרבינא א"ל ובדיני נפשות לא הי' אזלינן בתר רובא והתנן אחד אומר כו', ולכאורה קשה הא רב הונא ברדר"י קרא קאמר, ורבינא מדחי ליי ממתניתין, דרבינא מוקי לקרא דושפטו רק היכא דאיכא לברורי ואיתי קמן, אבל היכא דליתא קמן שוים דיני נפשות לשארי דברים דמן התורה אזלינן בתר רובא, והמיעוט כמאן דליתא דמי, ורובא ככולה יחשב בין לקולא בין לחומרא אף בדיני נפשות, והשתא ניחא ולא קשי' קושית הגאון ב"ה משכיל לאיתן, דבשלמא בפסחי' ניחא דמביא

הפסוק ושפטו העדה דכוונת הגמרא כיון דכתיב בדיני נפשות קרא יתירא בזה ואיכא למיקם עלה דמלתא נחו' אף למעוטא דמשקרי אבל בב"ב בדין פסק עמו שישמשנו עמו שלשי' יום, הא דלא קטלינן לא לרבו ראשון ולא לרבו שני, הוא רק משום ספק אם קנין פירות כקנין הגוף או לא, התם בדיוק לא נזכר בגמרא רק הטעם דספק נפשות להקל, ולא מחמת הקרא ושפטו, רק רש"י ז"ל הביא הפסוק ושפטו, וע"ז פריך תוס' שפיר, ואפשר להביא ראי' מזה לדעת הר"ז הלוי הובא בר"ן חולין פ"ר, דפוסק דאזלינן בתר רובא ואפילו איכא לברורי לא מבררינן, כיון דכתב התורה פסוק יתירא, רק בדיני נפשות דברוב אם איכא לברורי מבררינן אבל בכל התורה מדין תורה אפילו איכא לברורי לא מבררינן, לפי זה כפי דעת הפוסקים כל היכא דמפורש בתורה, אין הי' כח ביד חכמים לגזור, והא דפריך בפסחי' ד' ד' ד"ה למאי נפקא מיניה לישילי' זה רק בחזקה, דרובא וחזקה רובא עדיף ועיין פרי מגדים:

בזה הענין שהבאתי לעיל מסנהדרין, ראיתי בתש' הגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל תש' ק"ז בשם חתנו הגאון ר"ש זצ"ל וז"ל בסנהדרין ד' ס"ט, ובדיני נפשות מי אזלינן כו' התורה אמרה ושפטו ואת אמרת כו' תמי' לי טובא דאיך ס"ד דבנפשות לא אזלינן כו' והתם בפ"ק דחולין ד' (ז') [י"א] ילפינן מכמה מקראות דאזלינן בתר רובא בדיני נפשות כגון ממכה אביו ומרוצח, ע"ש שנדחק לתרץ אשר לא ניתן לאמרו, הבן לא אוכל קושיתו, הלא הקושי' שהקשה פריך התוס' במס' מכות ד"ז דלמא במקום סייף כו' קשה לר"ת דאמרינן פ"ק דחולין ומסיק לי' מקרא דלא חיישינן להא דאזלינן בתר רובא, מדוע לא קשי' לי' על ר"ת בתוס' מכות, מדוע לא פריך התו' הקושי' מקודם בסנהדרין על רב הונא ברי' דרב יהושע דסבר שבדיני נפשות הי' חיישינן להמיעוט מחמת הכתוב ושפטו, ושם ישאר הקושי' דר"י כי בסנהדרין לא יועיל התירוץ דר"ת ז"ל, עוד קשה לי על דבריו מדוע לא קשי' לי' קושי' עצומה על רבינא מדוע פריך ממתניתין, הא רבינא בעצמו הביא ראי' בחולין מקרא מעדים זוממין, מדוע לא פריך לרב הונא ברדר"י מקרא, אלא האמת עד לעצמו, דממקראות דהביא הגמרא מחולין, לא הוי מצי פריך בסנהדרין, לרב (הטנא) [הונא] מקרא דעדים זוממין, וגם הקושי' שהקשה ר"ת במכות משארי מקראות היינו מרוצח וממכה אביו ואמו, לא קשי' בסנהדרין רק במס' מכות, וממכה אביו ואמו, לא הי' יכול להקשות בסנהדרין על רב הונא דאין זה ראי' מוכרחת, דאזלינן בתר רובא אף בדיני נפשות, דאפשר דרב הונא ברי' דר"י סבר כפי סברת התוס' שם, דיכולים לתרץ דלעולם לא אזלינן בדיני נפשות אחר הרוב, ומאי שהורגין אותו ודלמא לאו אבי' הוא דמוקמינן האם על חזקתה, והתירוץ ע"ז אין אפוטרופסוס מהגמרא נראה לרב הונא דוחק, כיון

דאין ריעותא פוסל החזקה, ועיין בכתובות שם איתא ריעותא דוסתרה ומרוצח נמי אינו ראי' מקרא בבירור, דנוכל לתרץ כמו שתירץ בתוס' ד"ה ליחוש כו' דאיכא לאוקמי קרא שהי' קרום של מוח מגולה ע"ש, הא לאו הכי לא הי' הורגין הרוצח, דאזלינן לקולא אצל דיני נפשות, וחיישינן למעוטא דלמא הנרצח טרפה הוי, משום קרא יתירא ושפטו העדה כסברת רב הונא, הגם שהוא דוחק כפי שכתבו תוס' בחולין, אך לפי סברת רב הונא שבדיני נפשות הי' הולכין אחר המיעוט ע"כ מיירי הכא שהי' הקרום מגולה, ושבקא לקרא דאיהו דחיק ומוקי אנפשה, ומעידי זוממין נמי לא מצי למפרך רבינא לרב הונא בסנהדרין, משום דנוכל לתרץ דלעולם בדיני נפשות לא אזלינן בתר רובא והא דהורגין עד זומם ולא חיישינן דלמא הך דאסהידו בי' טרפה הוה מיירי דחובשין אותו י"ב חודש, וסבר רב הונא דטריפה אינו חיי', דהא ראית רבינא מעדים זוממין אינו אלא לפי סברתו דסובר דטריפה חיי' לכן הוכרח להקשות רק ממתניתין דהוא לא יחלוק על מתניתין, אבל בסנהדרין פריך ר"ת שפיר דהא לשנא דר"ע ור"ט דאמרו אלו היינו בסנהדרין לא הי' אדם נהרג כו' ע"כ אין הפירוש שאם הי' בסנהדרין הי' פליגי על סנהדרין דהם סוברים דאף בדיני נפשות הולכין אחר הרוב. והמה סוברים דבדיני נפשות חיישינן למיעוט משום קרא יתירא א"כ יהי' שאר סנהדרין ס"ח נגדם ויהי' הלכה כמוהם, אלא ע"כ הפירוש, דאמרו אלו היינו כו', דהיו אומרים להם הסברא המוכרחה דגם כל הסנהדרין יודו לדבריהם דהיינו דלמא במקום סייף נקב הוה כו' אף דמעוטא הוא רק בדיני נפשות מחמת הקרא יתירא הולכין אחר המיעוט כדי להציל הנפש, ע"ז מקשה שפיר ר"ת הא בחולין יליף מכמה מקראות דאף בדיני נפשות הי' הולכין אחר הרוב, וא"כ במה יכריחם לסנהדרין להודות להם דבוודאי יפלגו עליהם סנהדרין מהמקראות דהביא בחולין, דע"כ ר' עקיבא ור"ט סוברים דהא דאמר רחמנא קטלי' מיירי דהי' הקרום ממוח מגולה וזה הוא דוחק כמו שכתוב התו' בחולין ע"ש, וע"ז תירץ ר"ת ז"ל שפיר דר"ע ור"ט ג"כ סוברים דאף בדיני נפשות הולכין אחר הרוב ואם הלכו העדים למד"ה קטלינן להרוצח רק אם איתי' קמן שיילינן אולי יאמרו לא ידעינן:

חולין

ל

ב

חולין ד"ל ע"ב בעי רב פפא החליד במיעוט סימנים מאי תיקו יעוין בתוס' ורא"ש בפ' הכל שוחטין סי' כ"ד שיטת רש"י אף הגרמה במיעוט בתרא טריפה ולהרמב"ם ור"ת

למיעוט בתרא אף שהי' והחלדה כשר, ור' מאיר הכריע דהגרמה במיעוט בתרא כשר דהוי כאילו דחפו ברגל ושהי' טריפה במיעוט בתרא, על הגרמה הקשה הרא"ש, על דעת רש"י. ועל שהי' במיעוט בתרא נ"ל להביא ראי' מגמרא ד' ק"ד מתניתין ר"י אומר עד שישחט הוורידין, ונחזה אנן מאי טעמא דר"י דאין לומר דפליגי בהלכה למ"מ דר"י סבר דהלמ"מ הי' שישחוט גם הוורידין זה הוא דוחק, שיפלגו בהלמ"מ דת"ק יסבור דהלמ"מ הי' רק על רוב שנים והמותר הוא רק מדרבנן משום הרחקה ור"י יסבור דהלמ"מ הי' שישחוט אף הוורידין, דלהרמב"ם פשיטא דאין סברא שיהי' מחלוקת בהלמ"מ עיין בהקדמתו לסדר זרעים, ואף על החולק עליו ועיין בתשובת חוות יאיר, אעפ"כ הוא דוחק, וכן משמע מגמרא ד' כ"ח ע"ב, ר"י כו' אמר רב חסדא לא אמר ר"י אלא בעוף כו' משמע דאין שום סברא שיהי' המחלוקת בהלמ"מ דא"כ מנ"ל דלא אמר ר"י כו' כיון דסבר דהלמ"מ הי' דישחוט אף הוורידין א"כ אין חילוק בין בהמה לעוף אלא ע"כ דהטעם דר"י מחמת הרחקה, דרבנן סברי דדי להרחקה שישחוט לכתחילה ב' סימנים שלימים, ור"י סבר דלכתחילה צריך לשחוט אף הוורידין להרחקה דלמא לא ישחט הרוב, וא"כ מזה מוכח דשהי' ודרסה אף במיעוט בתרא טריפה ובעי' דר' ירמי' (שם) וורידין לר' יהודא שהה דרס בהן מהו א"ל כו' הכי אמר ר"י מנקבין בקוץ כו', ופירש"י ד"ה דרס בהן מהו שחיטה ממש כו' ר' ירמי' לא שמיע ליי הא דרב חסדא, א"כ אי אמרת בשלמא דשהי' ודרסה במיעוט בתרא טרפה לכן כיון דר' ירמי' לא שמיע ליי הא דרב חסדא דהטעם דר"י הוא רק משום דם ובנקיבה סגי. לכן מספקא לר' ירמי' אולי סבר ר"י דשחיטה ממש בעי' וכיון דכולה חדא שחיטה, טרפה כמו לרבנן שהה ודרס במיעוט בתרא וטריפה, או הטעם דוורידין לר"י משום דם, אך אי אמרינן דשהה ודרס במיעוט בתר' כשר לרבנן, א"כ מאי קמבעי לר' ירמי' אף דלא ידע הא דרב חסדא ג"כ כשר לר"י אף שיסביר ר"י דשחיטה ממש בעי דהא הוורידין לר' יהודה כמו מיעוט בתרא משני סימנין לרבנן. דהא טעמו ג"כ משום הרחקה, וז"ל שם בתוס' ד"ה א"כ הוי מצי נמי למפרך א"כ הוי כו' ולי נראה דבקדשים הטעם דשחיטת הוורידין הוא משום דם א"כ בנקיבה סגי, א"כ לא מצי פריך הוי שחיטה בשנים. כיון דבנקיבה סגי. אין שחיטה בשנים:

תשובה

הנה בתשובות מהרי"מ מהגי' הרב דק"ק בריסק זצ"ל סי' ט"ז הביא אודות אשה אחת שנסעה מאישה למרחוק ועזבה את בעלה זה שמונה שנה, אם יש בזה איסור דרגמ"ה, והנה בנ"ב במ"ת חלק אהע"ז סי' ו' כתב עוד סברא כו', אבל בנ"ד היכא דלית לי' אשה

כלל ואם ישב בלא אשה יכשל לפעמים בהרהורא עבירה בזה לא תיקון רגמ"ה, וכתב הרב המחבר הנ"ל וז"ל ונראה לי יסוד ברור לסברא זו מסוגי' דסוטה דף (מ') [ח'] דקאמר ר"י אם הי' לבה נאה כו'. וכתבו התוס' ע"ז אע"ג דגז"ה שוא"ת לאו מיעקר הוא. והקשה המחבר זצ"ל קשיא לי טובא דשם אמר רבא דר"י כו' דרבנן אדרבנן כו', וכתבו התוס' ד"ה (האיש היה נסקל ערום) ותימא [כו'] כיון דלא חיישינן להרהורא הי' לנו לנוולה משום יסור, וקשיא לי מאי פריך כיון דהיה הרשות ביד חכמים לעשות כמו שירצו חיישינן להרהורא, בשלמא גבי סוטה לא רצו לבטל גז"ה משום הרהורא, משא"כ גבי סקילה דליכא גז"ה חיישינן להרהורא אלא ודאי צ"ל דה"פ דהש"ס פשוט להו דגם רבנן לא פליגי בסברא זו על ר"י דוודאי במקום דניחוש להרהורא היינו מבטלין גז"ה כו', א"כ גבי סקילה הי' לסקלה ערום משום יסור, רק דסברי דבזה לא שייך שום הרהור כלל מטעם דרבנן לא חיישי להרהור לפי שעה, וכן כתבו התו' בסוטה דף י"ט ד"ה וכהן (ר"ל וא"כ קשי' דרבנן אדרבנן מדוע (בסקילה) [בסוטה] לא חיישי להרהורא דהוא ג"כ לפי שעה) וכתב אלי ידיד נפשי גדול אחד מתחנותי השגה על המחבר דאין דמיונו עולה יפה שמדמה עבירות יחיד למכשול דרבי', וראיתו מגיטין דף ל"ח מאשה חציה שפחה וחציה ב"ח כו' הואיל ונהגו בה מנהג הפקר הי' כפו את רבה לעשות לה ב"ח, אלמא דמשום עבירות ומכשול רבים הי' כייפינן לעשות אותה ב"ח אע"פ שאין כאן שום מצוה (עולה) [עלה], דהא אשה אינה מצווה על פו"ר, ואלו גבי מי שחצי עבד וחצי ב"ח דא"ל ב"ש לב"ה תקנתם את רבו כו' לישא שפחה כו' אלמא דמשום מצות פו"ר או משום לשבת (יצרו) [יצרה] היו כופין את רבו אבל היכא דליכא האי טעמא כגון שהיה לו בנים בהיותו נכרי ונמכר לעבד כנעני ונשתחרר חציו דקי"ל דקיים פ"ו בהיו לו בנים בהיותו כנעני לא כייפינן את רבו, ואמאי תיפוק לי' משום עבירה כיון שאינו יכול ליקח שפחה ולא ב"ח ודאי יבא לידי מנהג הפקר וא"כ אמאי לא היה כופין את רבו לעשות לו ב"ח משום עבירה כמו בחציו עבד וחציו ב"ח היכא דנהוג מנהג הפקר אלא ע"כ דשאני בין עבירת יחיד לעבירת רבים ועוד ראי' מסוגיא דסוטה דמסקינן התם דכ"ע אית להו דר"נ ר"ל לברור לו מיתה יפה והכא בהא קמפלגי (ס") [מ"ס] כו' ומ"ס צערא דגופא עדיף כו' והשתא קשיא א"כ מעיקרא דמקשי' מדר"י אדר"י אמאי לא משני דהתם גבי סקילה היינו טעמא דר"י דהיה נסקלת ערומה אע"פ שחייש ר"י להרהורא משום מיתה יפה, אע"כ צ"ל דליכא לשנויי הכי דמשום מיתה יפה לא הוי מייתינן רבים לידי עבירה כמו שכתב במהרש"א אלמ' דמשום טיבותא דידי' לא מייתינן רבים לידי עבירה וקשיא מההיא דמי שחצי' עבד וחצי' ב"ח דמשום תקנת העבד הי' מייתינן הרב לידי עבירה

לעבור בעשה דלעולם בהם תעבודו אלא ע"כ דשאני בין עבירה דרבים לעבירה דיחיד, ולי נראה להמליץ בעד המחבר שאין מכל הראיות שום השגה על הגאון המחבר הנ"ל. וזה הוא [א] היכא דאיכא עבירת יחיד כנגד עבירת ומכשול רבים השכל הישר והסברא נותנת שנדחה עבירת יחיד כנגד עבירת ומכשול רבים ואין צריך להביא ראיות ע"ז כגון בחצי' שפחה וחצי' ב"ח דהיו כופין את רבה לעשות לה ב"ח, ורבה עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו החמורה ואע"פ שאין על אשה מצות פו"ר אם מחמת שנהגו בה מנהג הפקר ונכשלים בה רבים נדחה עשה החמורה נגד הל"ת דקיל [ב] אם הענין הוא יחיד כנגד יחיד כמו גבי חצי עבד וחצי ב"ח שהי' כופין את רבו לכתוב לו ג"ש מחמת שהעבד אין יכול ליקח שפחה ולא ב"ח הגם שרבו עובר בעשה ואצל העבד אינו אלא שעובר בעשה דפו"ר, ורק יחיד כנגד יחיד התם טעמא כמו שכתבו התוס' בשבת דף ד' מחמת שפו"ר למצוה רבה יחשב והוי כרבים נגד יחיד, ומה שהביא ראי' מיבמות בהיו לו בנים בהיותו כנעני שנמכר לעבד כנעני ונשתחרר חציו, דלא הי' כייפינין לרבו לכתוב לו ג"ש ולא חיישינן מחמת שאין יכול לישא לא שפחה ולא ב"ח. ולא חיישינן משום מכשול עבירת דעבד התם ג"כ טעמא רבה איכא הואיל דקיים מצות פו"ר בבנים שהיו לו בהיותו כנעני והמצוה דפו"ר אינו מוטל על העבד עוד רק החשש משום מכשול עבירה דעבד מחמת זה לבד אין סברא שנוכל לכוף את רבו לעבור בעשה דלעולם כו' כי מי ידחה מפני מי האם אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך ובפרט שרבו יעבור בעשה החמורה דלעולם כו' ובעבד אינו אלא החשש משום מכשול ל"ת, האם ספק מכשול ל"ת ידחה עשה החמורה ולא דמיא לחצי' שפחה וחציו ב"ח שהי' כייפינן לרבה התם משום מכשול דרבים הוי עבירות רבים כנגד יחיד כנ"ל [ג] ואם רבים כנגד רבים מה שהובא בפסחים ד' נ"ט שאין מתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטורת ונרות ב"ה, ופסח ומחוסר כפורים בע"פ בלבד שטובל ואוכל פסחו לערב וקעברי כהנים על עשה דהשלמה כדי שיקיימו עשה דפסח התם הטעם דפסח יש בו כרת לכן נדחה עשה דהשלמה דאין בו כרת נגד עשה דפסח שיש בו כרת, אבל בנידון שאלת המחבר מהאשה שנסע' שמונה שנים מבעלה חיישינן שיעבור עבירה מחמת זה מדוע לא ניחוש אפילו לעבירת יחיד דאין על זה שום טעם שנאמר שנדחה זה מפני גזירת רגמ"ה אפילו אם יעבור עבירה כי ע"ז נוכל לומר שע"ז בוודאי לא תיקן כמו שהעתיק המחבר הלשון מתשו' נ"ב, וגם הסברא נותנת דע"ז לא תיקן, דהא הגזירה דר"ג מטעם שמא יתקוטטו או שמא לא יספוק לו לזון שתי נשים אבל בענין שמחמת גזירתו יצא תקלת עבירה לא תיקן, דוגמ' לזה הא דאמר רבא בפרק ב"מ ניחא לחבר דלעביד אסורא קלילא כו':

וראית המחבר מסוטה שאלים עבירת הרהור שדוחה גזירת הכתוב א"כ יעקר גזירת דרגמ"ה אף אם נאמ' שגז' אפי' במקו' מצו' פו"ר ומה שמקש' מעכ"ת מנגעים משנה ד' כיצד ראית נגעים כו' ר"י אומר אף כו', וא"כ כיון דחייש ר"י להרהורא היכא משכחת דכהן יראה הנגע, לענ"ד ג"כ לא קשיא מידי מחמת שהנגע קטנה יכול להיות שמכוסה כל בשרה, רק במקום הנגע רואה שהיא מגולה, ומאי דהקשה מדוע אר"י אם הי' לבה נאה דווקא מחמת שחייש להרהורא א"כ אפילו אם יהי' מכוערת נמי ליחוש דהא אמר דאסו' להסתכל באי"א ואפי' מכוערת משום ונשמרתם מדבר רע, ג"כ לא קשיא שום שמץ קושיא דחילוק גדול הוא דחכמינו הזהירו להשמר מכל דבר רע אפילו על צד רחוק האפשרי דהיינו אפילו היא מכוערת (ובנזיר אמרו סחור סחור וכו') אבל לעקור גז"ה לגמרי בסוטה הגם שהיה בשוא"ת לא רצו לעקור כי אם בחשש קרוב דהיינו אם לבה נאה. וגם סברת ר"י דאולי התורה ג"כ לא התירה לגלות את לבה אם היא נאה כמו שאמר ביבמות דף פ"ז ע"ב משום דרכי דרכי נועם, ועוד נ"ל דר"י סובר הואיל דסוטה מנוולין אותה ואינה כוחלת ופוקסת ואם גופה יהי' מכוערת ג"כ אז גם ר"י מודה שאין חוששין להרהורא כלל, וראי' לזה מנזיר דף מ"ו דר"ש שזורי ג"כ חייש להרהורא שמא יתגרו בה פרחי כהונה כסברת ר"י בסוטה. ואעפ"כ פליג על ר"י בסוטה ומודה לחכמים כנ"ל, א"כ נוכל לומר אף דר"י פליג על סברא זו לבד דמחמת דמנוולין אותה דאינה כוחלת ופוקסת אעפ"כ חייש להרהורא מחמת דגופה נאה, אך אם יהי' גופה מכוערת ג"כ ונוסף לזה שאינה פוקסת אז גם ר"י מודה שאין חוששין להרהור כלל, כדי שלא יהי' פלוגתא רחוקה בין ר"י ובין רשש"ז, ובגמ' ע"ג דאסרו להסתכל באי"א אפילו מכוערת איירי דכוחלת ופוקסת כדרך הנשים רק שגופה מכוערת:

ומדי עברי בסוגיא זו בתוס' ד"ה האיש נסקל כו' דלהכי קשיא דרבנן אדרבנן כיון דלא חיישינן להרהורא בסקילה הי' לן לנוולה משום יסור. פליאה דעת ממני האיך שייך לומר שממיתת סקילה לבד לא תוסר עד שנוסיף לה עוד קלון וחרפה לסקלה ערומה הא אין לך יסור גדול ממיתה ומה לנו לבזותה בחנם, האם זה ה' חוק חכמינו ז"ל אפילו אם לא ידע המקשן מסברת ר"נ ואהבת לרעיך כמוך ברור לו מיתה יפה ואיך יקשה דרבנן אדרבנן נגד הסברא והשכל:

ועוד קשיא לי לפי דברי תוס' דעיקר הוכחת המקשן דבסקילה ע"כ סברי דחיישינן להרהורא דאל"כ לנוולה משום יסור ואצל המקשן הוא סברא פשוטה, א"כ לדעת המקשן מוכרחים אנו לומר שבכל ד' מיתות התורה בעת מיתתם כל מה שיכולין הי' לנוולן אותם מנוולין משום יסור א"כ יהי' קשיא מרבנן דר"י אדרבנן מסנהדרין דפליגי רבנן

ור"י בהריגה דחכמים אומרים בסייף ור"י אומר בקופץ, ואמרו שם חכמים לר"י אם הי' ימיתו אותם בקופץ אין לך מיתה מנוולת מזו ולפי סברת המקשן לפי' התוס' הכא מה השיבו חכמים לר"י ופליגי עלי' מחמת הטעם דאם ימיתו אותם בקופץ אין לך מיתה מנוולת מזו. ולפי סברת המקשן מחמת שבקופץ יהי' מיתה מנוולת יותר ממיתה בסייף מנוולין אותם משום יסור כי גז"ה ג"כ במיתת הריגה אינו מפורש בתורה אם בסייף או בקופץ כמו בסקילה וביד חכמים והי' לעשות כמו שירצו, והא דהוסיפו חכמינו ז"ל להוסיף ולנוולה בסוטה דהיינו היתה מתכסה בלבנים כו' התם ניחא ששייך משום יסור דאפילו אם תצא טהורה ולא תמות מהמים המאררים יהיו הפעולה מהניוול לנשים אחרות שלא יביאו עצמן עוד להתיחד עם אנשים אחרים אבל משום עבירה חמורה שהי' ממיתים אותם מיתת ב"ד אין שייך לומר שבמיתה לא יוסרו עד שמנוולין אותם אז יווסרו, וא"כ לפי' התוס' קשי' דקארי' לי' מאי קארי ורש"י פירש בסנהדרין דף מ"ה ד"ה דרבנן חיישי להרהורא כו' דאי לאו האי טעמא נהי דלרבנן כו' נעביד לה אנן כדי שתמות מהר, ולכאורה נראה דרש"י ז"ל לא רצה לפרש משום יסור כפירוש התוס' בסוטה משום קושיתי, אך בסוטה ח' בד"ה וכ"ת ניעבד לה תרתי פירש"י מיתה ובושה דהיינו לרעתה היפך ממה שכתוב בסנהדרין וצ"ע, אך באמת מה שפירש"י בסוטה מוכרח יותר דאם כפירש"י בסנהדרין דנפרש וכ"ת ניעבד דהיינו הי' מיתת סקילה ולסקלה ערומה מחמת טובתה כדי שתמות מהר, וא"כ הטעם משום ואהבת לרעיך כמוך [לא] יבא על נכון תירוץ רבא אמר ר"נ ואהבת לרעיך דמשמע שהוא תירוץ חדש, וע"כ הוא כפירוש התוס' הכא משום יסור אך לבד מה שהקשיתי על דברי התו' כו' קשיא לי עוד שזה נגד סוגית הש"ס דרבא תירץ דאין לך יסור גדול ממיתה כי ניול כנגד מיתה כאין יחשב, והדר פריך למה לא ננוולה מלבד המיתה משום יסור, וצע"ג לדעתי על פי' התוס', ולולא פי' התוס' הי' נראה לפענ"ד לפרש הסוגי' דסבר' המקשן הכא דבסקילה ע"כ סברי רבנן דחיישינן להרהורא דאל"כ אמאי פליגי רבנן על ר"י ואמרו דאין אשה היה נסקלת ערומה הגם שהתורה לא כתבה רק וסקלו אותו בלשון זכר ואצטריך לגופיי שיסקלו אותו בלא כסותו ועי"ש בתוס' סנהדרין. אך כיון דבכל התורה השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין ומיתות היה לנו לסקלה גם אותה ערומה כמו באיש כמו שפירש"י שם בסנהדרין שזאת סברת ר"י, אלא ע"כ סבירי להו דחיישינן להרהורא ויש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשוא"ת, וע"ז תירץ רבא הכא טעמא מאי משום יסור אבל בסקילה אין לך יסור גדול ממיתה ר"ל דזה סברא חצונה ופשוטה וכ"ע סברי הכי, לא שמחדש רבא הסברא רק דרך גרירא נקיט ואמר הואיל והתם טעמא מאי כו' נקט אבל הכא כו' ועיקר התירוץ

והחידוש על טעמא דרבנן בסקילה הוא על הקושיא וכי תימא נעביד לה תרתי וכפירש"י מיתה ובושה כקושית המקשן על רבנן בסקילה דע"כ סברי דחיישינן להרהורא, דאל"כ אמאי פליגי רבנן על ר"י הא בכל מקום השוה הכתוב אשה לאיש כנ"ל, ע"ז תירץ רבא דטעמא דרבנן משום דאמר ר"נ ואהבת לרעיך כו', ולא משום דחיישינן להרהורא ועל איש דכתב רחמנא בפירוש שיסקלו אותו בלא כסותו אין כח ביד חכמים לעקור, אבל באשה דלא כתיב עלי' בפירוש רק משום טעם דבכל התורה השוה הכתוב אשה לאיש יש כח ביד חכמים לעקור בשוא"ת כמו שכתבו הפוסקים, וכן משמע כדברי בירושלמי פרק ששי דסנהדרין הלכה ד' גמרא מחלפא שיטת ר"י תמן אמר הכי כו' מחלפא שיטת רבנן תמן אמרו האיש הי' נסקל ערום כו' וכאן אמרו הכין הכא ואהבת לרעיך כו' ברם תמן ונוסרו, ותיבת הכא אין לך יסור גדול מזה לא נזכר, וזה הוא כדברי שאין זה סברת רבא שמחדש כנ"ל ובסוגיא זו קשיא לי למסקנת הגמרא דסבר ר"י דנייחא דגופא עדיף, וגם לפי המסקנא ידעינן לא יכול להיות שום הרהור מחמת דגמירי דאין יצה"ר שולט באחרניתא א"כ למה לי קרא בסקילה ורגמו אותו שיסקלו אותו ערום בלא כסותו הא מסברא חצונה נדע שיסקלו אחד אנשים ואחד נשים ערומים משום ואהבת לרעיך כו' דנייחא דגופא עדיף ולכאורה הי' נ"ל לישב דלא קשי' דמסברא חצונה אם לא כתב רחמנא הפסוק ורגמו אותו לא היו בכח חכמים ז"ל לגזור גזירה כללית לסקלם ערומים מחמת סברתם החיצונה דנייחא דגופא עדיף ולקיים בזה ואהבת לרעיך כו', ואם קודם מיתתם בסקילה יאמרו שאי אפשי בסברתכם וטבע ורצוני למות בכסותי בלי בזיון מלסקול ערום כי בזיוני עדיפא לי טפי מנייחא דגופא האם יוכלו חכמים לכרוח אותם שיסקלו ערומים מחמת שלדעתם יהי' זאת טובת הנסקלים דנייחא דגופא עדיף האם בזה יבוטל דעת הנסקלים, ואיש אחד פרטי יכול לעכב על גופו ובזיונו, ועל כל אחד נאמר ואהבת לרעיך כו', ואין כח ביד חכמינו ז"ל לענות אדם נגד טבעו ורצונו, אך עתה כשגלה הכתוב על איש לסקול ערום וכפי סברת ר"י דטעמא דקרא דנייחא דגופה עדיף ובכל התורה השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין, אז אפילו יצעקו ככרוכיא שטבעם ורצונם הוא להיפך להסקל בכסות לא יועיל להם כי ע"ז לא שייך לומר ואהבת לרעיך כו', כיון שהכתוב גלה שזה הי' הטוב אמיתי לסקלם ערום דנייחא דגופא עדיף, אך לפי"ז יהי' קשי' על סברת רבנן וצ"ע לדעתי:

עוד קשיא לי בסוגיא זו לפי תירוץ רבא בסוטה, דטעמא דרבנן דפליגי על ר"י דמגלין לבה אף שהיא נאה משום ונוסרו א"כ בנזיר ד' מ"ה ד"ה רשש"ז אומר יגלח הנזיר ולא נזירה

שמא יתגרו בה פרחי כהונה אמרו לו סוטה תוכיח דכתיב בה והעמידה לפני ד' ולא חיישינן כו', ולפי תירוץ רבא לתרצו רבנן לנפשיה בסוטה שאני דאיכא משום ונוסרו: